

El Tribunal de les Aigües

DE LA VEGA DE VALÈNCIA

en lectura fàcil

El Tribunal de les Aigües

DE LA VEGA DE VALÈNCIA

en lectura fàcil

© Lectura Fàcil Europa.
Logo: Inclusion Europe.
Més informació en www.easy-to-read.eu

Edita:

Patrocina:

València, 2020

Edita:
Deganat Autonòmic dels Registradors de la Propietat,
Mercantils i de Béns Mobles de la Comunitat Valenciana.
Centre d'Estudis Registrals.
Plaça de la Reina, 5 / 46003 València
www.registradorescomunidadvalenciana.org

Autor: Vicente Küster Santa-Cruz

Coordinadora editorial: Begoña Longás

Adaptació a Lectura Fàcil: Vicente Küster

Direcció editorial i producció:
Contenido ideas de comunicación S.L.

Validació de l'obra: Red Sanamente

Coordinadora/Dinamitzadora:
• Gloria García Gandia. Tècnic d'integració social de RED SANAMENTE.

Validadors:
•Ismael Mira Valero
•Ana Isabel Bernabé Pérez
•Carlos Martínez Urrea
•Juan Carlos Baños Sabater
•Juan Ramón Ruiz Navarro
•Julián Fernández Medina

Imatges: Arxiu del Tribunal de les Aigües de València,
arxiu de Daniel Sala, Fons Gràfic Biblioteca Valenciana,
Rogelio Testón i Amado Bimbo.

Índex

1. Introducció	04
2. Una mica d'història	06
3. El riu Túria i les seues huit séquies	10
4. Organització i funcionament del tribunal	14
5. Quan i on es reuneix	20
6. Característiques principals del tribunal	22
7. Patrimoni cultural immaterial	24
8. El Tribunal de les Aigües en l'art i la literatura	28
9. Museu del Tribunal de les Aigües	32

CAPÍTOL 1

Introducció

Estàs llegint una guia en **Lectura Fàcil** sobre el **Tribunal de les Aigües de la Vega de València**.

Aqueix és el seu nom complet, encara que moltes vegades el diem sol **Tribunal de les Aigües de València**.

Com qualsevol altre **tribunal**, la seua funció és impartir justícia. Aquest s'encarrega en concret de **resoldre els problemes de l'aigua en les terres i camps que envolten la ciutat de València**.

El Tribunal de les Aigües de València és **la institució de justícia més antiga d'Europa**, i encara funciona perfectament.

Lectura Fàcil: és una manera de fer comprensibles els textos. Explica les coses de manera senzilla, perquè totes les persones puguem entendre-ho.

Tribunal: és el conjunt de persones autoritzades que es reuneixen per a jutjar alguna cosa. Els tribunals de justícia estan formats per jutges, i també se'n diu jutjats.

CAPÍTOL 2

Una mica d'història

Des de fa molt temps, els agricultors valencians acudeixen al Tribunal de les Aigües de València per a solucionar els conflictes relacionats amb l'ús de l'aigua.

Com l'aigua és un bé escàs i molt necessari per a regar els camps de cultiu, és important que es repartisca de manera justa i **equitativa**.

La ciutat de València està envoltada per molts camps de cultiu. La seua horta ha sigut sempre una terra molt fèrtil i apropiada per a cultivar productes com arròs, xufa, hortalisses o cítrics. És a més un medi natural d'incalculable valor.

Equitativa: imparcial,
que respecta la igualtat.

► Port de Catarroja

Romans: poble que va habitar a Espanya entre els segles un i cinc.

Al-Ándalus: període de temps entre els segles huit i quinze, en el qual Espanya va estar dominada pels musulmans.

Califat de Còrdoba: estat musulmà d'Al-Ándalus que va ser proclamat en el segle deu. Tenia la seua capital a Còrdova.

Rei don Jaime: anomenat també Jaume I el Conqueridor, va conquerir València als musulmans en el segle tretze i va fundar el Regne de València..

El Tribunal de les Aigües de València existeix des de fa més de mil anys, encara que els seus orígens exactes encara no s'han pogut documentar.

És possible que en l'època dels **romans** ja existira alguna institució jurídica que resolguera els problemes de l'aigua en terres de València.

No obstant això, les persones que més han investigat aquest tema afirmen que **el Tribunal de les Aigües de València procedeix de l'època de l'islam, en els temps d'Al-Ándalus**.

Més concretament, es creu que aquest tribunal existeix des de l'època del **Califat de Còrdova** en el segle deu.

Des de llavors, el seu funcionament es va anar perfeccionant durant la conquesta del Regne de València pel **rei don Jaime**.

Totes les cultures i pobles que han viscut a València al llarg dels últims onze segles han reconegut i respectat l'autoritat d'aquest tribunal, que continua funcionant hui com el primer dia.

Encara que en 1707 el Rei Felip cinqué va eliminar els privilegis del Regne de València i els seus **furs**, la labor d'aquest tribunal es va respectar.

També es va respectar durant la Segona República Espanyola en 1932, o durant la Guerra Civil, que no va alterar la seua **jurisdicció**.

Com a mostra de la importància d'aquesta institució, la **Constitució Espanyola** de 1978 i l'**Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana** de 1982 reconeixen la seua labor. També es refereixen a ell la Llei orgànica del Poder Judicial de 1985 o la Llei d'Aigües de 1985.

Furs: eren les normes legals més importants del Regne de València que es van usar des del segle 13 fins a principis del segle 18. Estan recollides en nou llibres i constitueixen el dret civil propi dels valencians.

Jurisdicció: potestat per a aplicar el dret.

CAPÍTOL 3

El riu Túria i les seues huit séquies

El riu que passa per la ciutat de València és el Túria. Naix en la Serra d'Albarrasí, província de Terol, i desemboca en la Mar Mediterrània, prop de la ciutat de València, després de recórrer 280 quilòmetres.

En arribar a València, el riu Túria rega aproximadament 15.000 hectàrees de terres de regadiu que envolten la ciutat, a través d'un sistema complex de grans séquies, que prenen l'aigua d'ell. Aqueixes grans séquies tenen al seu torn xicotets braços o ramals, que es diuen "sequiols" i "sequiolets".

Hectàrea: mesura que s'usen per a mesurar superfícies grans. Una hectàrea equival a deu mil metres quadrats, o a la superfície d'un quadrat amb cent metres per cada costat.

Séquia: és un canal o rasa coberta o descoberta que serveix per a conduir l'aigua de regadiu des del riu fins als camps.

► Mapa dels voltants de València en 1694. F.A: (Arxiu J. Huguet)

La complexa organització dels regs en l'horta valenciana, que ha canviat amb el pas dels anys, necessita una institució que cuide i vigile l'administració de l'aigua, així com el respecte a les normes que els homes de l'horta han anat aprovant amb la seua saviesa i experiència. D'això s'encarrega el Tribunal de les Aigües de València.

Les grans séquies del Túria pel seu marge dret són les de Quart, Benácher i Faitanar, Mislata-Xirivella, Favara i Rovella. A elles se sumen altres tres pel seu marge esquerre, les de Tormos, Mestalla i Rascanya. En total, el riu Túria posseeix huit séquies principals.

► Assut de Tormos

► Séquia de Faitanar

CAPÍTOL 4

Organització i funcionament del tribunal

El Tribunal de les Aigües de València compta amb un gran reconeixement i admiració a tot el món. Una de les coses que més crida l'atenció sobre ell és el seu **funcionament senzill i exemplar**, en el qual **els propis agricultors administren i imparteixen la justícia**.

Els seus membres no són persones expertes en dret. No posseeixen formació jurídica, però dominen bé el dret que han d'aplicar, ja que està basat en unes ordenances que coneixen a la perfecció, i per les quals es regeixen cadascuna de les Comunitats de Regants de les Séquies.

Per això, **les seues sentències són molt respectades per tots** i mai ha sigut necessari acudir a la justícia ordinària perquè es complisquen.

El Tribunal de les Aigües de València **té autoritat sobre totes i cadascuna de les seues séquies**.

Ordenances: són les normes que regulen una activitat, i que han sigut aprovades per totes les persones relacionades amb aqueixa activitat. És obligatori complir-les.

Junta administradora: és el grup de persones triades de manera democràtica per a dirigir una Comunitat de Regants. Tots els seus membres han de pertànyer a aqueixa Comunitat.

Síndic: persona triada de manera democràtica pels membres d'una Comunitat de Regants perquè els jutge. Sempre s'intenta triar al més honest.

Registres de la propietat: oficines públiques on s'inscriu de manera oficial a les persones propietàries dels habitatges, terrenys i altres drets. El propietari d'una casa o d'un terreny és sempre qui figura en el registre.

ORGANITZACIÓ

Cadascuna de les grans séquies del Túria compta amb una **Comunitat de Regants**, que funciona amb normes o **ordenances** que existeixen des que els àrabs vivien en la zona. Aqueixes ordenances s'aprovaven de paraula, només amb la veu, fins que en el segle d'hiuit ja van ser escrites.

Cada Comunitat de Regants elegeix per votació una **Junta administradora** i un **síndic**, que s'encarreguen de dirigir la Comunitat i prendre les decisions necessàries. Són els responsables que es complisquen les ordenances. Tots ells han de ser llauradors, cultivar les seues terres i tindre fama d'homes honrats.

Les Comunitats de Regants poden inscriure les séquies en els **Registres de la Propietat**, per a garantir els seus drets sobre aqueix terreny i evitar possibles problemes amb altres propietaris pròxims a aqueix terreny.

El **Tribunal de les Aigües** està format pels **síndics de les huit séquies**, que trien al seu torn a un d'ells perquè siga el seu **president**.

Una altra persona, el **Guarda** de la séquia, els ajuda en el seu treball i s'encarrega que l'aigua arribe a tots segons el torn o tanda de reg que s'haja establert.

El Guarda té una funció molt important, perquè ha de comunicar les infraccions que veu, perquè siguen denunciades i jutjades pel tribunal.

Jutjar en rebel·lia:
La persona que ha sigut denunciada i no acudeix al tribunal en el termini indicat és declarada rebel. Perd l'oportunitat de defensar-se, ja que el tribunal li jutjarà escoltant tan sols al denunciant. Encara que no acudisca, pot ser condemnat.

FUNCIONAMENT

El funcionament d'aquest tribunal és bastant senzill:

Els guardes de les séquies citen a les persones denunciades de la seua séquia, perquè acudisquen al tribunal a ser jutjats. Si després de citar-los tres vegades no acudeixen, se'ls jutja **en rebel·lia**.

Una vegada el tribunal està reunit, es crida als denunciats. Aquests acudeixen acompanyats del guarda de la seua séquia. El guarda explica el cas o presenta a la persona que ha denunciat. El president del tribunal pregunta llavors a la persona denunciada si vol dir alguna cosa en el seu defensa. Després d'escoltar-la, el tribunal debat el cas, reflexiona, valora els fets i dicta sentència. Per a assegurar que la sentència és imparcial, el síndic de la séquia a la qual pertany la persona jutjada no intervé en aqueix debat.

Tot es fa de veu, sense documents escrits ni advocats, i en valencià. L'acusació i la persona acusada poden cridar a testimonis o proposar una inspecció visual.

Algunes vegades, els advocats de les séquies ajuden al Tribunal i li aconsellen sobre el contingut de les ordenances o algun altre aspecte concret.

Quan la sentència condemna a la persona denunciada, **el president del tribunal llig la sentència i remet a les ordenances**, que detallen les penes o càstigs que existeixen per a les diferents infraccions.

Les sentències són fermes, no es poden recórrer ni apel·lar, i han de complir-se. El síndic de cada séquia s'encarrega que es complisquen.

Les denúncies que arriben a aquest tribunal estan relacionades normalment amb un ús incorrecte o robatori de l'aigua, amb els torns de reg, amb l'obligació de netejar els canals i les séquies, amb l'impagament de les despeses generals de la Comunitat de Regants, el trencament de murs o canals, o qualsevol altre incompliment de les ordenances.

Encara que el desenvolupament de les sessions és totalment oral, existeix des de 1886 un Llibre de Registre, on es recullen les dades més importants de cada judici.

Les persones acusades poden ser condemnades o **absoltes**.

Apel·lar: sol·licitar a un jutge o tribunal de rang superior que anul·le o corregisca una sentència, per considerar-la injusta.

Absolta: declarada innocent, que no té culpa.

CAPÍTOL 5

Quan i on es reuneix

El Tribunal de les Aigües de València es reuneix **tots els dijous** a les dotze del migdia, **enfront de la Porta dels Apòstols de la Catedral de València**.

Allí se citen els membres del Tribunal, els síndics de cadascuna de les séquies, amb el seu president al capdavant. Cadascun s'asseu en la butaca que li correspon, vestit amb una humil brusa negra de llaurador, que és semblant a la toga que visten els jutges i magistrats.

L'**agutzil** és l'encarregat de cridar a les persones que han sigut denunciades, perquè el Tribunal les jutge. A la seua mà sosté un arpó o ganxo daurat, instrument que abans s'utilitzava per al reg i que és l'**emblema** del tribunal.

Així comença la sessió tots els dijous, excepte els festius i els que van des de Nadal a la festa de Reyes. Si està plovent, el tribunal es reuneix a la Casa Vestuari, situada just enfronte.

Agutzil: persona que s'encarrega de dur a terme els preparatius, i de cridar als denunciats de cada séquia.

Emblema: escut o figura que representa a una institució.

CAPÍTOL 6

Característiques principals del tribunal

Les persones que han estudiat el Tribunal de les Aigües de València coincideixen a assenyalar **quatre característiques que ho fan únic:**

CONCENTRACIÓ: els membres del tribunal tenen a la seua disposició tot el necessari per a resoldre el cas i poder dictar sentència en aqueix moment, sense que calga ajornar cap judici. Tot es resol en aqueixa sessió.

ORALITAT: tot el judici és verbal, tant la denúncia com el debat dels membres del tribunal, les seues preguntes, explicacions o la sentència final.

RAPIDESA: és una de les característiques més importants d'aquest tribunal. Es reuneix una vegada per setmana per a tractar les infraccions produïdes des del dijous anterior.

ECONOMIA: Els judicis no suposen cap despesa. Els síndics no cobren per la seua labor, ja que jutjar és una de les seues obligacions, que està recollida en les ordenances. Només cal pagar les despeses de desplaçament dels guardes o l'agutzil del tribunal, que paga el denunciat.

CAPÍTOL 7

Patrimoni cultural immaterial

Organización
de las Naciones Unidas
para la Educación,
la Ciencia y la Cultura

El Tribunal de les Aigües de la Vega de València va ser declarat **Patrimoni Immaterial de la Humanitat** l'any 2009.

Es tracta d'una distinció internacional que concedeix la **UNESCO** per a protegir el patrimoni cultural oral o no material, i que cal conservar per la seua importància.

En el cas del Tribunal de les Aigües de València, la UNESCO va destacar el valor històric i jurídic d'aquesta institució, així com el seu valor **etnològic** i patrimonial.

Les persones que van decidir concedir la distinció al tribunal van tindre en compte que es tracta d'una tradició cultural viva, que funciona amb un sistema democràtic, i que és gestionat pels propis agricultors, per al reg de les seues terres.

UNESCO: organisme de Nacions Unides creat en 1945 per a promoure la pau, la seguretat, el desenvolupament sostenible i l'eliminació de la pobresa a través de l'educació, la ciència, la cultura i la comunicació. Les seues distincions de 'Patrimoni Immaterial de la Humanitat' reconeixen la importància de protegir el patrimoni cultural oral, o no material, en algunes parts del món.

Etnològic: que té a veure amb els costums i tradicions d'un poble.

Aquest reconeixement internacional tan prestigiós demostra la importància que té aquest tribunal a tot el món.
És un dels exemples més valuosos de la cultura i tradició valencianes.

Juntament amb el Tribunal de les Aigües de València, la UNESCO va declarar també Patrimoni Immaterial de la Humanitat al **Consell d'Homes Bons de l'Horta de Múrcia**.
En els dos casos, es tracta de tribunals de regants del Mediterrani espanyol, i van ser reconeguts el mateix dia.

► Membres del Tribunal de les Aigües per al bienni 2019-2021

► Agricultors valencians allà per 1960

CAPÍTOL 8

El Tribunal de les Aigües en l'art i la literatura

Un gran nombre d'artistes de diferents èpoques s'ha inspirat en el Tribunal de les Aigües de València i li ha dedicat les seues obres.

És fàcil trobar pintors i escultors que reproduïxen alguna escena, anècdota o sessió del tribunal en els seus treballs. Això es deu al fet que el tribunal forma part inseparable de la història i tradició valencianes des de fa més de mil anys, sent part de la identitat i personalitat del poble valencià.

Algun dels artistes **més cèlebres** que han reflectit la labor del tribunal en la seua obra són **Tomás Rocafort, Josep Benlliure, Bernardo Ferrandiz, Gustav Doré, Francisco Domingo Marqués, Burn Smeeton, Jose María Cánovas Fernández, Antoni Miró, Arturo Ballester o Ernesto Furió**, entre molts altres.

Gràcies a ells, comptem amb un nombre important de gravats, llenços, aquarel·les i altres tècniques artístiques o suports on poder contemplar l'existència del tribunal. Alguna d'aquestes obres ha servit també per a ampliar l'estudi i coneixement que hui tenim sobre aquesta institució.

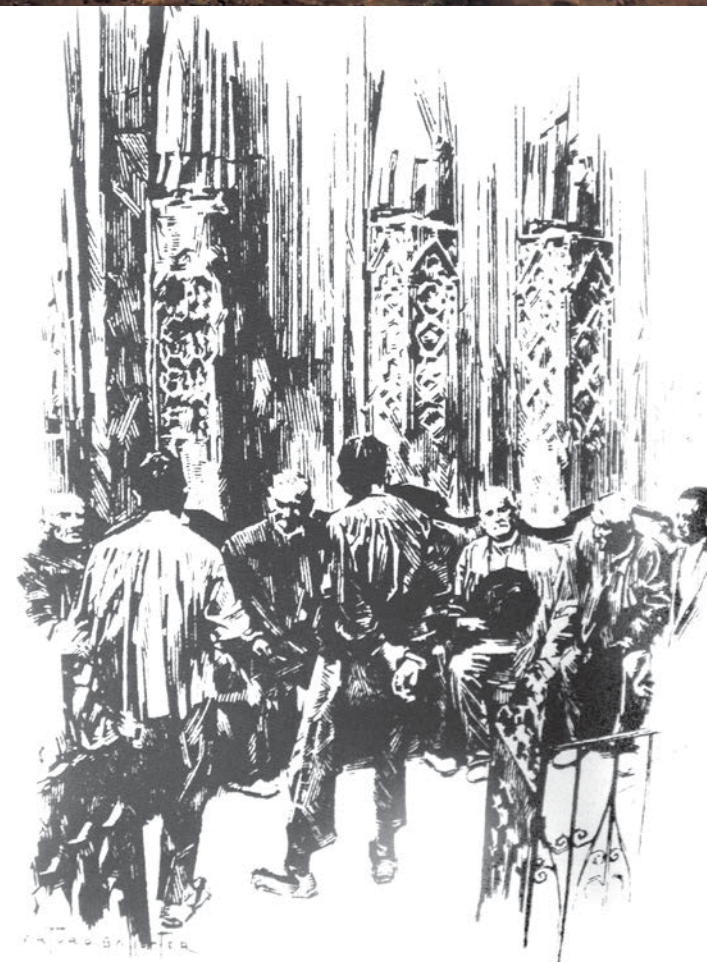
El tribunal apareix també citat en diverses novel·les de l'època. Tal vegada la més coneguda és '**La Barraca**', escrita per **Vicente Blasco Ibáñez**, un dels escriptors valencians més universals que hi ha hagut, i que millor ha sabut transmetre els costums i tradicions típiques valencianes.

En la Plaça de la Verge, a solo uns passos de la catedral, podem trobar la **Font del Tribunal de les Aigües**, una escultura de Manuel Silvestre Montesinos que representa al riu Túria i les seues huit séquies. Va ser creada l'any 1976.

► Obra de Francisco Domingo Marqués

▲ El Tribunal de les Aigües, obra de Bernardo Ferrándiz

► Il·lustració d'Arturo Ballester

CAPÍTOL 9

Museu del Tribunal de les Aigües

L'Ajuntament de València ha fet ja els primers passos per a crear un museu dedicat al Tribunal de les Aigües.

El primer que ha fet és traslladar a un altre lloc la biblioteca municipal, que ocupava una part de l'edifici de la Casa Vestuari de la Verge.

En alliberar aquest espai, podrà portar avant el projecte per a convertir l'edifici en un **museu propi**.

En aquest objectiu estan implicats l'Ajuntament de València, la Generalitat Valenciana, la Diputació Provincial de València i el Tribunal de les Aigües.

En comptes de fer un museu corrent, la idea és crear un **Centre d'Interpretació i Investigació** que permeta explicar de forma detallada la funció del tribunal i la seua manera d'actuar en l'actualitat i al llarg de tota la seua història.

Serà un centre nou, que utilitzarà mitjans audiovisuals i digitals de tota mena per a mostrar l'horta de València, les seues collites, els paisatges i la labor dels llauradors valencians, les tècniques de regadiu, el ric patrimoni cultural valencià, les tradicions o la sostenibilitat, entre altres assumptes.

► Il·lustració de José Benlliure per a la novel·la La Barraca (1932)

Està previst que el centre obriga les seues portes l'any 2021.

Serà una magnífica notícia i un motiu més perquè valencians, valencianes i persones procedents d'altres llocs s'acosten a l'edifici per a conèixer millor aquesta noble institució, la seua història i el seu present.

La idea de l'ajuntament és ampliar en el futur l'edifici per a convertir-lo en un gran espai cultural.

Des de l'any 2019, València pertany a la **Xarxa Mundial de Museus de l'Aigua**, que va ser creada en aquesta mateixa ciutat.

Aquesta guia en Lectura Fàcil es va acabar d'editar a València a la fi de 2020, coincidint amb l'inici dels preparatius per a obrir un museu dedicat al Tribunal de les Aigües.

El futur Centre d'Interpretació i Investigació sobre el Tribunal de les Aigües de la Vega de València obrirà les seues portes en 2021 i estarà situat a la Casa Vestuari de la Verge.

